

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ –ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Είναι, νομίζω, φανερό γιατί ο άνθρωπος είναι πολιτικόν ζώον περισσότερο απ’ ό,τι οι μέλισσες ή τα άλλα αγελαία ζώα: Όπως έχουμε ήδη πει πολλές φορές, η φύση δεν κάνει τίποτε δίχως λόγο και χωρίς αιτία. Ας προσέξουμε ύστερ’ απ’ αυτό ότι ο άνθρωπος είναι το μόνο ζώο που είναι εφοδιασμένο με την ικανότητα του λόγου. Η απλή φωνή δεν εκφράζει, ως γνωστόν, παρά μόνο τη λύπη και την ευχαρίστηση· γι’ αυτό και υπάρχει σε όλα τα ζώα· η φύση τους έδωσε, πράγματι, όλη κι όλη αυτή την ικανότητα, να αντιλαμβάνονται το δυσάρεστο και το ευχάριστο και αυτά να τα κάνουν φανερά το ένα στο άλλο· του λόγου όμως ο προορισμός είναι να κάνει φανερό τι είναι ωφέλιμο και τι βλαβερό και, άρα, τι είναι δίκαιο και τι άδικο· αυτό είναι, πράγματι, που ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα άλλα ζώα: μονάχα αυτός αντιλαμβάνεται το καλό και το κακό, το δίκαιο και το άδικο και όλα τα άλλα παρόμοια πράγματα —και, φυσικά, η συμμετοχή σε όλα αυτά είναι που κάνει την οικογένεια και την πόλη.

Αριστοτέλους «Πολιτικά» (Ι. 1253α 10-15) Από το βιβλίο της Γ΄ τάξης του Ενιαίου Λυκείου: «Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος» Απόδοση στη νέα ελληνική γλώσσα: Δημήτρης Λυπουρλής, Δέσποινα Μωραΐτου

α) Ποιο είναι το θέμα της παραγράφου; (να βρείτε και τη θεματική πρόταση της &)

.....
.....

β) Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα, τί θέλει να αποδείξει και με ποιόν τρόπο το πετυχαίνει αυτό ;

.....
.....

γ) Η λέξη «νομίζω» στην αρχή του κειμένου: το α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο τι φανερώνει, πώς λειτουργεί (=ποιος είναι ο πομπός και τι εκφράζει);

.....
.....

δ) «Όπως έχουμε ήδη πει πολλές φορές», «Ας προσέξουμε» : Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται εδώκαι πώς λειτουργεί [=τί δείχνει, γιατί το χρησιμοποιεί ο πομπός (=αυτός που μεταδίδει το μήνυμα)];

.....
.....

ε) ως γνωστόν : τι σημαίνει η φράση;

.....
.....

στ) Τί εκφράζουν οι διαρθρωτικές λέξεις;

γιατί.....πράγματι.....
όμως..... άρα
φυσικά

ζ) Ποιες πληροφορίες παίρνουμε από το κείμενο όσον αφορά τα υπόλοιπα ζώα;

.....
.....

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

[Ελληνική γλώσσα: θαύμα ή τραύμα;] Τ.Θ. 16970

Το κείμενο (απόσπασμα) εκφωνήθηκε από τον φιλόλογο Κωνσταντίνο Καρεμφύλλη στο πλαίσιο διαδικτυακής εκδήλωσης με θέμα «Η διαχρονική συμβολή της Ελληνικής Γλώσσας στον Παγκόσμιο Πολιτισμό», που διοργάνωσε το Τμήμα 601 ΑΧΕΠΑ – Κωνσταντινούπολη «Βόσπορος».

1& Μιλώντας κανείς για την ελληνική γλώσσα, μιλάει αναγκαστικά άλλοτε για ένα θαύμα και άλλοτε για ένα τραύμα. Θαύμα, για όλα αυτά που έχει επιδαψιλεύσει¹ (=παρέχει κάτι σε αφθονία)στον συλλογικό ψυχισμό η γλώσσα αυτή, από τους στίχους των ποιητών που απαγγέλλουμε δυνατά σαν να μετέχουμε των αχράντων μυστηρίων² (= Θεία Κοινωνία)της ζωής, μέχρι το φως των φιλοσόφων με το οποίο φωτίζουμε μερικώς τα μυστήρια της ύπαρξης, και τραύμα από τη συλλογική ακηδία³(=αδιαφορία, αμέλεια), την παθολογική αδιαφορία στην αντιμετώπιση της γλώσσας αυτής εκ μέρους των φυσικών της ομιλητών, από το μαράζωμα αυτού του πλούτου που κληρονομήθηκε μέσα στο χρόνο και αφυδατώνεται χρόνο με το χρόνο.

ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΣ.....
.....

Πολύ παρελθόν, αρκετό παρόν και –ελπίζουμε όχι- ελάχιστο μέλλον.[...]

2& Το πρόβλημα της ανεπαρκούς καλλιέργειας, γνώσης και χρήσης της γλώσσας, τα υπαρκτά προβλήματα της φθοράς, της κακοποίησης, της υποχώρησης, της ξενόφερτης υποκατάστασης δεν μπορούν να ιδωθούν αποκομμένα από τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που τα διαμορφώνουν. Ποιες είναι αυτές; Μια απαξιωμένη εκπαίδευση με

πραγματικές ή κατασκευασμένες -για ποικίλους λόγους- ευθύνες, μια επιθετική απαξίωση της πνευματικότητας σε καιρούς επιδεικτικού πλουτισμού ή απειλητικής φτωχοποίησης, η αποθέωση της τεχνοκρατίας που δεν έχει ανάγκη από λέξεις, φράσεις και καλλιπέια⁴ (= φροντισμένος λόγος) όταν μπορεί να είναι αποτελεσματική μέσα από ψηφία και συμβολικές διατυπώσεις, η κατάληψη ζωτικών πόρων του ελεύθερου χρόνου των ανθρώπων από ψηφιακές τεχνολογίες, που δεν διαλέγονται αλλά συνθηματολογούν, που αποθεώνουν το ασήμαντο χωρίς να το πολυσκέφτονται, που υιοθετούν το ανορθολογικό χωρίς να κρίνουν, που μιλούν χωρίς να λένε.

ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΣ.....
.....

3& Μέσα σε ένα τέτοιο ευρύτερο εθνικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον συναντιόμαστε με τα παιδιά στο ελληνικό σχολείο. Και διαπιστώνουμε καθημερινά ότι είναι μαθητές που προέρχονται από οικογενειακά περιβάλλοντα φειδωλά⁵ (=φτωχά) σε παραστάσεις πνευματικότητας, συναντιόμαστε με παιδιά που αγνοούν ή και απαξιώνουν την ύπαρξη της εφημερίδας, που αντιμετωπίζουν με δυσανεξία την συμβατικότητα του σχολικού βιβλίου και λανθάνουσα επιθετικότητα την ανάγκη του εξωσχολικού βιβλίου, διδάσκουμε παιδιά που αρνούνται να μάθουν πια, έναν νέο μαθητότυπο εγκεφαλικά πυρπολημένο από την άχρηστη πληροφορία που σωρεύτηκε στη ζωή του, από τις πολλαπλές ανάγκες των μαθημάτων, των φροντιστηρίων, των δύο τουλάχιστον ξένων γλωσσών... Προσπαθούμε να διαλεχθούμε με μια γενιά ολιγόλογη, βραχυλογική και κάποτε βουβή. Γενιά που κοινωνιολογικά έχει χαρακτηριστεί ως «mute generation», «σιωπηλή, βουβή, άφωνη». Το σχολείο μοιάζει να δίνει μάχες οπισθοφυλακών σε μια κοινωνία όπου οι επιδραστικοί του Youtube, του Instagram, του TikTok και των λοιπών Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης εισβάλλουν απρόσκλητοι στα σπίτια και διαμορφώνουν με την ανάλογη ιδιόλεκτο τρόπους σκέψης, προσωπικότητες, συμπεριφορές, εκφραστικές επιλογές και γλωσσικά αισθητήρια.[...]

ΠΛΑΓΙΟΤΙΤΛΟΣ.....
.....

α) Τι δείχνει ο τίτλος;

β) Υπάρχουν λέξεις που σας δυσκολεύουν στο κείμενο και δεν γνωρίζετε τη σημασία τους;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

γ) Αφού διαβάσετε προσεκτικά καθεμία από τις παραγράφους, να εντοπίσετε το θέμα τους και να γράψετε έναν πλαγιότιτλο για καθεμία από αυτές(στον χώρο που υπάρχει στο τέλος κάθε παραγράφου).

δ) Η 1^η παράγραφος φαίνεται να συνδέεται άμεσα με τον τίτλο: α) με ποιον τρόπο γίνεται αυτή η σύνδεση; β) Πότε η ελληνική γλώσσα αποτελεί θαύμα και πότε αποτελεί τραύμα , σύμφωνα με τον συγγραφέα;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ε) Η ύπαρξη μιας μεμονωμένης πρότασης στο κείμενο, πώς νομίζετε ότι λειτουργεί(= γιατί ο συγγραφέας την τοποθέτησε σε αυτό το σημείο; Προσδίδει κάτι στο νόημα ή το ύφος του κειμένου);

.....

.....

.....

στ) Ομολογουμένως, η 2^η παράγραφος του κειμένου είναι πολύ «πυκνή» νοηματικά. Με ποιον τρόπο δημιουργείται αυτό (μέσα από συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές);

.....
.....
.....

ζ) 2^η παράγραφος : Ποιες οι αιτίες για τη φθορά της γλώσσας;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

η) 3^η παράγραφος: α) Ποια ρηματικά πρόσωπα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και ποι είναι η λειτουργία τους; β) Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της νέας γενιάς κατά τον συγγραφέα;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

A3. Με αφορμή τις διαπιστώσεις του ομιλητή για τους λόγους που επηρεάζουν το γλωσσικό αίσθημα των μαθητών/τριών αποφασίζεις να συντάξεις μια επιστολή (200-250 λέξεων) με αποδέκτη τον ίδιο που θα εκφράζεις τη συμφωνία σου ή τη διαφωνία σου για το θέμα. Μπορείς να προτείνεις τρόπους, ώστε το σύγχρονο σχολείο να αναβαθμίσει την ποιότητα του λόγου των νέων της ηλικίας σου;

Μονάδες 25

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

A3. (Μονάδες 25) ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Ως προς το επικοινωνιακό πλαίσιο (επιστολή) λαμβάνουμε υπόψη:

δομή: τυπική προσφώνηση και αποφώνηση,

ύφος λόγου: πληροφοριακό, ουδέτερο στην επιχειρηματολογία (θεμιτή η αξιοποίηση -με μέτρο - του προσωπικού και οικείου ύφους στις προσωπικές εκτιμήσεις),

γλώσσα: αναφορική λειτουργία στην επιχειρηματολογία (θεμιτή η χρήση -με μέτρο- της συγκινησιακά φορτισμένης γλώσσας στις προσωπικές τοποθετήσεις).

Ενδεικτικοί άξονες ανάλυσης:

Ο/Η μαθητής **συμφωνεί** με τους λόγους που επηρεάζουν το γλωσσικό αίσθημα των νέων και παρατίθενται στο κείμενο αναφοράς:

- η συνεχής επαφή και ο εθισμός με τα τεχνολογικά μέσα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποδυναμώνουν το γλωσσικό αίσθημα,
- η υπερβολική χρήση του διαδικτύου και η πολύωρη τηλεθέαση αποκόπτουν από την ανθρώπινη επικοινωνία και άλλες πνευματικές δραστηριότητες,
- απουσιάζει η ποιότητα από τον δημοσιογραφικό και διαδικτυακό λόγο,

- • παραβιάζονται οι γραμματικοί και συντακτικοί κανόνες και υιοθετούνται γλωσσικά πρότυπα όπως προβάλλονται από τα διαφημιστικά μηνύματα, τα νεανικά έντυπα, τους στίχους των τραγουδιών (συνθηματικός λόγος, σλόγκαν, ξενισμοί κ.ά.),
- • απαξίωση σχολικού βιβλίου, αποστήθιση, τυποποίηση γνώσεων,
- • η οικογένεια δεν επιδιώκει την καλλιέργεια της γλωσσικής ικανότητας, έλλειψη ερεθισμάτων κ.ά.

Ο/Η μαθητής/-τρια **διαφωνεί** με τους λόγους που επηρεάζουν το γλωσσικό αίσθημα των νέων:

- ☐ οι γλωσσικές επιλογές των νέων συνιστούν έναν κώδικα επικοινωνίας που εξυπηρετεί τις ανάγκες τους και αυτό δεν αποτελεί κατ' ανάγκη υποβάθμιση,
- • η ανάγκη να ταυτιστούν με συνομηλικούς και να διαφοροποιηθούν από τον κόσμο των ενηλίκων εκδηλώνεται σε κάθε εποχή και δεν επηρεάζει συνολικά την εξέλιξη της γλώσσας,
- • αμφισβητούν, αντιδρούν και απορρίπτουν ο,τιδήποτε θεωρούν αναχρονιστικό και δεν είναι δυνατό να παγιωθούν τα γλωσσικά σχήματα του παρελθόντος κ.ά.

Τρόποι ώστε το σύγχρονο σχολείο θα αναβαθμίσει την ποιότητα του λόγου των νέων:

- • εκσυγχρονισμός των γλωσσικών μαθημάτων και της μεθόδου διδασκαλίας τους,
- • βιβλία με εκφραστική αρτιότητα,
- • προώθηση του εξωσχολικού βιβλίου,
- • εκσυγχρονισμός των σχολικών βιβλιοθηκών,
- • παροχή υψηλών γλωσσικών ερεθισμάτων,
- • ενθάρρυνση για άσκηση του προφορικού λόγου,
- • άσκηση σε όλες της μορφές γραπτής και προφορικής επικοινωνίας,
- • το ηλεκτρονικό βιβλίο αποτελεί ελκυστικό μέσο κ.ά.